

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 338.49

Н. В. Бугайчук

аспірант кафедри економіки підприємства
Львівської комерційної академії

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ЦІЛІ І СТРАТЕГІЧНІ ЗАВДАННЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ

У статті досліджено генезис поняття «соціальна інфраструктура», обґрунтовано особливості її функціональної й територіальної структури. Визначено особливості та принципи ефективного функціонування соціальної інфраструктури як основного чинника соціально-економічного розвитку України. Обґрунтовано стратегічні завдання розвитку соціальної інфраструктури України, які спрямовані на підвищення рівня та якості життя населення.

Ключові слова: національна економіка, соціальна інфраструктура, соціальний комплекс, соціально-економічний розвиток.

Постановка проблеми. Прагнення України до сталого економічного розвитку вимагає кардинальних змін в економічному, суспільно-політичному житті й подолання кризових явищ соціального характеру. Так, нераціональний підхід до перерозподілу доходів, у т. ч. фінансування об'єктів соціальної сфери, неефективна організація та управління закладами соціальної інфраструктури призвели до численних соціальних проблем, серед яких бідність, відсутність середнього класу, скорочення обсягів споживання соціальних послуг населенням, соціальна напруженість, зниження рівня життя населення, як наслідок, погіршення стану здоров'я, зменшення тривалості життя населення, недостатній освітній і культурний рівень населення, невідповідність рівня розвитку науки та освіти потребам нової економіки тощо.

Відтак для подолання наслідків зазначених проблем українська економіка потребує розробки та реалізації заходів щодо реформування системи соціальної політики й соціальної інфраструктури. Адже ефективне функціонування соціальної інфраструктури забезпечує відтворення людського капіталу та розвиток інтелектуального потенціалу країни, що в сучасних умовах господарювання є основою соціально-економічного розвитку держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних аспектів функціону-

вання соціальної інфраструктури та розвитку соціального комплексу України присвячено чимало праць зарубіжних і вітчизняних учених, зокрема І. Кінаша, П. Кобиліна, Л. Ковальської, І. Царук, С. Дорогунцова, Ю. Пітюренко, Я. Олійника й ін. Варто зазначити, що значний внесок у вивчення питань оцінювання стану та розвитку соціальної інфраструктури зробили В. Куценко, О. Іляш, Я. Остафійчук, С. Плотницька й ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Зважаючи на вагомий внесок учених у дослідження функціонування соціальної інфраструктури, можемо констатувати, що існує необхідність в обґрунтуванні особливостей її функціональної й територіальної структури, систематизуванні наукових підходів до визначення поняття «соціальна інфраструктура», дослідженні якісно нових принципів ефективного функціонування соціальної інфраструктури в умовах нової економіки та системної кризи. Окрім того, поглибленого вивчення потребують проблеми вдосконалення функціонування соціальної інфраструктури й розроблення концептуальної моделі її розвитку для забезпечення розширеного відтворення людського капіталу, підвищення рівня та якості життя населення.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є обґрунтування теоретичних засад розвитку соціальної інфраструктури, розробка стратегічних

завдань її модернізації в сучасних трансформаційних умовах.

Виклад основного матеріалу. Підвищення значимості людського капіталу та ролі людини в забезпеченні соціально-економічного розвитку держави зумовлює зростання ролі соціальної складової національної економіки, потребує забезпечення якісних характеристик розвитку соціальної інфраструктури, а саме: якісного відтворення робочої сили, що відповідає потребам і рівню розвитку ринку праці; створення нормальних житлово-комунальних і побутових умов життя населення; сприяння довголіттю й підтриманню здоров'я населення, раціональному використанню вільного часу людей; підвищення культурного рівня населення, соціальної захищеності всіх верств населення, у т. ч. молоді, пенсіонерів, інвалідів; задоволення потреби в товарах і послугах за підвищення рівня платоспроможності населення тощо. Отже, соціальна інфраструктура забезпечує оптимізацію суспільного розвитку, сприяє формуванню «нової» людини, усебічному розвитку особистості, удосконаленню способу життя тощо [1, с. 137].

Зауважимо, що, окрім соціальної, значна кількість науковців-учених виділяють матеріальну доміную соціальної інфраструктури. Примітно, що С. Дорогунцов, Ю. Пітюренко, Я. Олійник та інші науковці розглядають соціальну інфраструктуру як стійку сукупність матеріальних елементів, що створюють умови для раціональної організації основних видів діяльності людини – виробничої, суспільно-політичної, культурної й сімейно-побутової. До неї зараховують систему закладів і організацій, які забезпечують умови для раціональної організації діяльності людей у сфері виробництва, суспільно-політичному житті, сфері культури, сім'ї, побуті [2, с. 258]. Зокрема, І. Кінаш під соціальною інфраструктурою розуміє стійку сукупність речових елементів, із якими взаємодіє соціальний суб'єкт і які створюють умови для раціональної організації всіх основних видів діяльності – трудової, суспільно-політичної, культурної та сімейно-побутової [3, с. 204].

Водночас М. Царук зазначає, що соціальна інфраструктура – це матеріально-технічна основа функціонування й розвитку соціальної сфери, представлена широкою мережею освітніх, медичних, культурних, торгових, побутових, інженерних, комунікаційних та інших об'єктів, які створюють реальні умови для задоволення широкого кола потреб суспільства й індивіда,

ураховуючи індивідуальні особливості кожного територіального утворення [4, с. 6].

Найбільш удалим, на нашу думку, є визначення В. Куценко, котра обґрунтовує, що соціальна інфраструктура – це сукупність матеріальних об'єктів, які забезпечують загальні умови для ефективної діяльності людини в усіх сферах суспільного життя [5, с. 18]. Відтак, проводячи порівняльний аналіз підходів до визначення «соціальна інфраструктура», можна стверджувати, що соціальна інфраструктура – це комплекс установ і організацій, сукупність матеріальних об'єктів, які забезпечують умови життєдіяльності населення, сприяють суспільному соціально-економічному розвитку країни та підтримують достойний рівень і якість життя населення.

Варто зауважити, що соціальна інфраструктура за функціональним призначенням ділиться на соціально-побутовий комплекс, соціально-культурний комплекс і комплекс соціальних послуг, кожен із яких має свої особливості. Так, метою охорони здоров'я є збереження та відновлення здоров'я людини. Транспорт обслуговує систему суспільного поділу праці, підтримує транспортні зв'язки між окремими ланками поділу праці, виконує роботу щодо транспортного переміщення людей. Загалом головною функцією соціальної інфраструктури є сприяння створенню умов для забезпечення повної зайнятості економічно активного населення, раціонального використання робочого часу, поліпшення кваліфікаційної структури робочої сили [6, с. 74].

Окрім того, у теорії та практиці прийнято виділяти такі основні функції галузевого складу елементів соціальної інфраструктури [7, с. 9]:

- надання споживчих послуг (житлово-комунальне господарство, підприємства побутового обслуговування, пасажирський транспорт, зв'язок);

- охорона здоров'я (заклади медичного, санаторно-курортного обслуговування, фізкультури і спорту, соціального забезпечення населення);

- формування суспільної свідомості й наукового світогляду (мережа культурно-освітніх закладів, мистецтва та релігії).

У свою чергу, соціальна інфраструктура як складова соціального комплексу має територіальну структуру, що характеризує забезпеченість об'єктами соціальної інфраструктури й доступ до них. Територіальна структура соціальної інфраструктури певного регіону – це

сукупність елементів, зв'язків і співвідношень між ними на визначеній території. Максимальне задоволення потреб споживачів вимагає раціонального розміщення об'єктів соціальної інфраструктури на території регіонів держави. Відтак під територіальною організацією соціальної інфраструктури розуміється науково обґрунтоване, упорядковане розміщення об'єктів соціальної інфраструктури на території регіонів держави з метою забезпечення потреб населення регіону в соціальних послугах [8, с. 108–109].

На сьогодні в умовах активних системних змін одним із механізмів забезпечення розвитку соціальної інфраструктури є процес удосконалення територіальної організації об'єктів

соціальної інфраструктури, який складається з кількох взаємопов'язаних етапів [8, с. 109–113]:

– на першому етапі визначаються принципи вдосконалення територіальної організації соціальної інфраструктури регіону;

– на другому етапі здійснюються аналіз і оцінювання рівня розвитку соціальної інфраструктури регіону;

– на третьому етапі визначаються перспективні форми розвитку соціальної інфраструктури;

– на четвертому етапі процесу вдосконалення територіальної організації соціальної інфраструктури нагальним є визначення фактичної забезпеченості регіону її об'єктів шляхом роз-

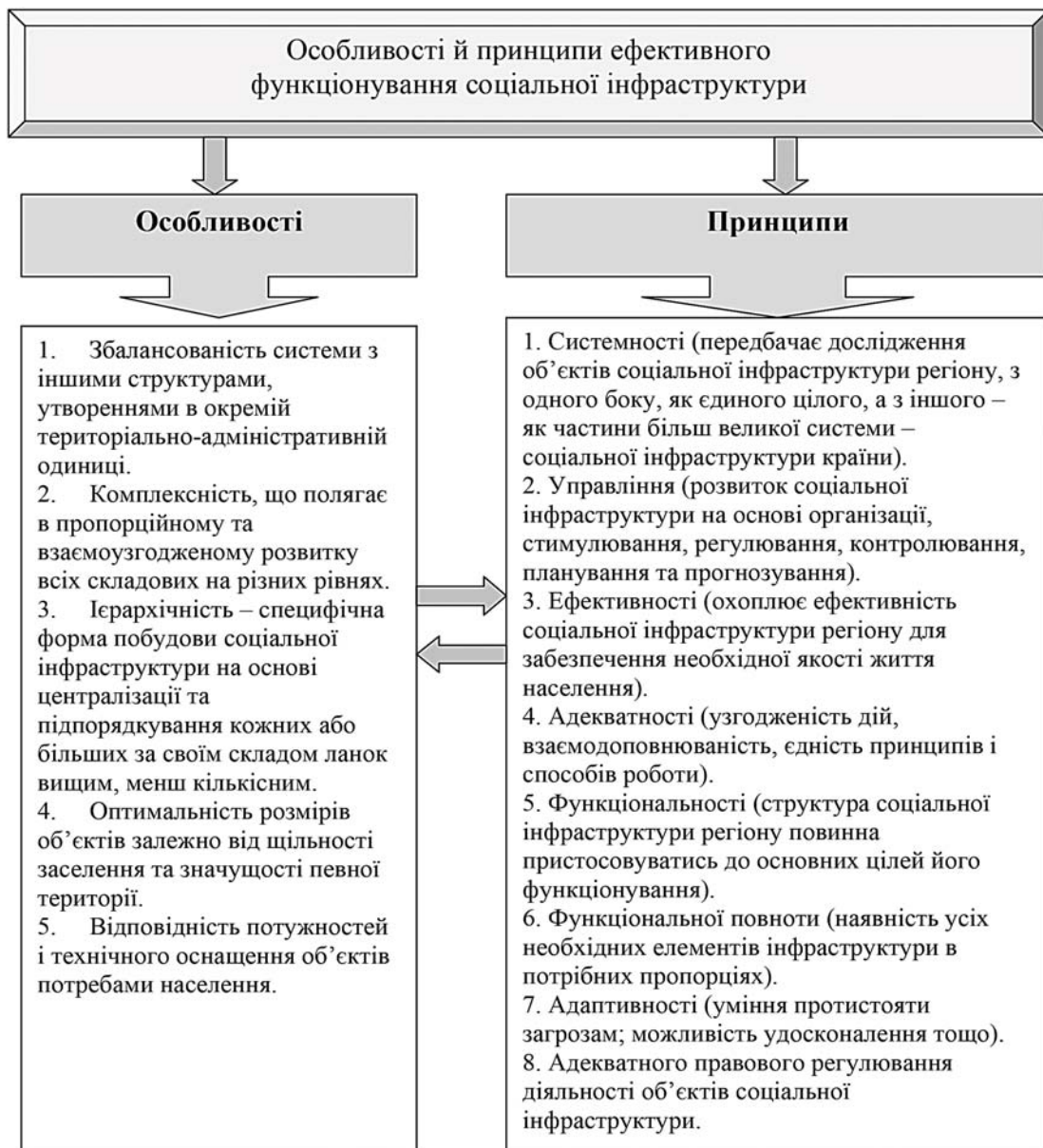

Рис. 1. Особливості й принципи ефективного функціонування соціальної інфраструктури*

*Складено на основі [9, с. 120].

рахунку фактичного радіуса територіальної доступності;

– на п'ятому етапі здійснюється порівняння фактичного радіуса територіальної доступності об'єктів соціальної інфраструктури з нормативним значенням, на цій основі визначається додаткова потреба регіону в соціальних об'єктах;

– на шостому етапі з'ясовують перспективну потребу регіону в об'єктах соціальної інфраструктури;

– на сьомому етапі визначають перспективні джерела фінансового забезпечення розвитку соціальної інфраструктури регіону.

Варто також зазначити, що розвиток соці-

альної інфраструктури забезпечується її раціональним територіальним розміщенням і результатами діяльності окремих видів діяльності соціальної інфраструктури відповідно до функціональних завдань.

Зважаючи на потребу модернізації соціальної інфраструктури регіону й держави загалом у напрямі досягнення соціально-економічного розвитку, нами визначено особливості соціальної інфраструктури в сучасних умовах і сукупність принципів її ефективного функціонування (рис. 1).

У сучасних трансформаційних умовах розвитку національної економіки, де пріоритетними факторами є конкурентоспроможна наука та

Рис. 2. Концептуальна модель розвитку соціальної інфраструктури України

передова освіта, розвиткові соціальної інфраструктури приділяється особлива увага. Уважимо за доцільне зауважити, що рівень розвитку соціальної інфраструктури України є недостатнім і не відповідає європейським стандартам. Так, однією з основних проблем є недофінансування закладів соціальної інфраструктури, а також нераціональне використання вже виділених коштів, яке впливає на якість надання соціальних послуг, у т. ч. освіти, медицини, житлово-комунальних послуг тощо. У зв'язку з цим в Україні відбувається скорочення тривалості життя населення, старіння науки, відтік «умів», корупція, безпритульність, бідність.

Унаслідок зазначених проблем виникає гостра потреба у визначенні концептуальної моделі розвитку соціальної інфраструктури України (рис. 2).

Отже, досягнення визначених стратегічних цілей розвитку соціальної інфраструктури спрямоване на створення життєвих благ, необхідних для розширеного відтворення робочої сили, генерування інтелектуального потенціалу країни, головне, на підвищення рівня та якості життя населення України.

Висновки і пропозиції. Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що у зв'язку із сучасними реаліями соціально-економічного розвитку України вкрай необхідно розробити стратегію економічного розвитку соціальної інфраструктури, яка забезпечуватиме зростання життєвого рівня населення, як наслідок, покращення стану суспільного здоров'я, освітнього та культурного розвитку громадян, справедливий перерозподіл доходів, що вирішуватиме таку соціальну проблему, як бідність населення, яка спричиняє низький рівень споживання соціальних послуг. Саме тому стратегічними цілями розвитку соціальної інфраструктури має стати стимулювання зростання інвестицій у соціальну сферу, перехід до раціонального територіального розміщення об'єктів соціальної інфраструктури, підтримка і стимулювання розвитку науки й інноваційної діяльності, стимулювання зміцнення здоров'я населення.

Список використаної літератури:

1. Кобилін П.О. Підходи до визначення поняття «соціальна інфраструктура» / П.О. Кобилін // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Геологія – Географія – Екологія». – 2013. – № 1084. – Вип. 39. – С. 137–142.
2. Розміщення продуктивних сил України : [навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц.] / [С.І. Дорогунцов, Ю.І. Пітюренко, Я.Б. Олійник та ін.]. – К. : КНЕУ, 2000. – 364 с.
3. Кінаш І.П. Суть та зміст поняття «соціальна інфраструктура» / І.П. Кінаш // Вісник Хмельницького національного університету. – 2012. – № 2. – Т. 1. – С. 202–204.
4. Царук І.М. Економічні передумови формування соціальної сфери регіону в умовах ринкових трансформацій : атореф. дис. ... канд. екон. наук / І.М. Царук. – К., 2010. – 21 с.
5. Куценко В.І. Соціальний вектор економічного розвитку : [монографія] / В.І. Куценко ; під наук. ред. д-ра екон. наук, проф., акад. НАН України Б.М. Данилишина. НАН України, Рада по вивч. продукт. сил України. – К. : Наукова думка, 2010. – 736 с.
6. Куценко В.І. Соціальна сфера: реальність і контури майбутнього (питання теорії і практики) : [монографія] / В.І. Куценко ; під наук. ред. д-ра екон. наук, проф., акад. НАН України Б.М. Данилишина ; РВПС України НАН України. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2008. – 818 с.
7. Соціальна інфраструктура та комунікаційне забезпечення регіону : [навч. посіб.] / [кол. авт.] ; за ред. М.К. Орлатого, О.С. Ігнатенка. – К. : Вид-во НАДУ, 2006. – 208 с.
8. Ковальська Л.Л. Соціальна інфраструктура регіону та механізми забезпечення її розвитку / Л.Л. Ковальська, О.М. Салівончик // Економічні науки : зб. наук. пр. Серія «Регіональна економіка». – Луцьк : РВВ Луцького НТУ, 2013. – Вип. 10 (39). – С. 106–114.
9. Пігуль Н.Г. Соціальна інфраструктура: функціональне призначення та особливості розвитку / Н.Г. Пігуль // Економічний аналіз : зб. наук. пр. / Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2014. – Т. 16. – № 1. – С. 117–122.

Бугайчук Н. В. Функциональные цели и стратегические задачи развития социальной инфраструктуры Украины

В статье исследован генезис понятия «социальная инфраструктура», обоснованы особенности ее функциональной и территориальной структуры. Определены особенности и принципы эффективного функционирования социальной инфраструктуры как основного фактора социально-экономического развития Украины. Обоснованы стратегические задачи развития социальной инфраструктуры Украины, направленные на повышение уровня и качества жизни населения.

Ключевые слова: национальная экономика, социальная инфраструктура, социальная комплекс, социально-экономическое развитие.

Buhaichuk N. Functional objectives and strategic tasks of the development of the social infrastructure of Ukraine

In the article, the genesis of the notion “social infrastructure” is analyzed and the peculiarities of its functional and territorial structure are proved. The peculiarities and the principles of the efficient social infrastructure functioning as the main factor of socio-economic development of Ukraine are determined. The strategic tasks of the development of the social infrastructure of Ukraine, which are aimed at raising living standards of the population, are justified.

Key words: national economy, social infrastructure, social complex, socio-economic development.